كۈچ بىرلىكتە، ئىش ئۈمۈلۈكتە

ئىتتىپاق
ИТТИПАК

1998-يىل
1- دېكابىر
№ 12 (43)

1998 - год
1 - декабрь
№ 12 (43)

Газета издается с марта 1994 года

قىرغىزىستان ئۇيغۇرلىرى "ئىتتىپاق" جەمئىيىتىنىڭ ئاممىۋى-سىياسى گېزىتى
Республиканская общественно-политическая газета Общества уйгуров Кыргызстана "Иттипак"

تەبرىكنامە تەبرىكنامە تەبرىكنامە

تۈركىيە جۇمھۇرىيىتىنىڭ پايتەختى ئەنقەرەدە ئۆتكۈزۈلۈۋاتقان دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ 2-قېتىملىق قۇرۇلتىيىنى چىن دىلىمىزدىن ئالىي ئېھتىراملار بىلەن تەبرىكلەيمىز!

1998-يىلى 12-دېكابىر كۈنى دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ 2-قېتىملىق قۇرۇلتىيى تۈركىيەنىڭ پايتەختى ئەنقەرەدە ئۆتكۈزۈلىدۇ.

بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاي پۈتۈن دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ بىر قېتىملىق خەلقئارالىق ئۇچرىشىشى بولۇپ، بۇ قۇرۇلتاي ئېزىلىۋاتقان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ سىياسى ۋە ئىجتىمائى ھاياتىدا شۇنداقلا ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ سىياسى، ئىجتىمائى ھاياتىدا دەۋر بۆلگۈچ رول ئوينىغۇسى!

بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاي ئۇيغۇر خەلقىنىڭ، جۈملىدىن ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ خەلقئارا ئىتتىپاقىنى تەشكىل قىلىدىغان، ۋەتەن دەۋاسىنىڭ دېموكراتىك سىياسى يۈنىلىشىنى بەلگىلەيدىغان، ياشلار خىزمىتىنىڭ كەلگۈسى ستراتېگىيىلىك پىلانىنى تۈزۈپ چىقىدىغان، ۋەتەن دەۋاسىنىڭ خەلقئارا قانۇنى تەرتىپ بىلەن ئۆتك تاناسىپ ھالەتتە ئېلىپ بېرىلىشى ئۈچۈن سىياسەت ۋە تاكتىكا بەلگۈلەيدىغان قۇرۇلتاي، بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاي ئېزىلىۋاتقان، خورلىنىۋاتقان ۋە ۋەھشىيانە دەپسەندە قىلىنىۋاتقان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ شۇنداقلا شەرقى تۈركىستاندىكى بارلىق تەقدىرداش تۈركى خەلقلەرنىڭ تارىخى ۋە سىياسى تەقدىرىنىڭ جىددى تەقەززاسى بىلەن شۇنداقلا خەلقئارادا ئەۋجگە كۆتۈرۈلۈۋاتقان دېموكراتىك سىياسى سىستېمىنىڭ تېز سۈرئەتتە تەرەققى قىلىشى نەتىجىسىدە ئېچىلىۋاتقان قۇرۇلتاي.

ھازىر قۇرۇلتاينىڭ تەييارلىق خىزمەتلىرى دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىدا داغدۇغىلىق ئېلىپ بېرىلماقتا.

بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاي تارىخى تەجرىبە-ساۋاقلارنى ئەستايىدىل يەكۈنلەپ، ئالدى بىلەن قۇرۇلتاي تەييارلىق كومىتېتى قۇرۇلۇپ، جىددى ئىشقا كىرىشتى. تەييارلىق كومىتېت ئەزالىرى تۈرلۈك قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ، دۇنيانىڭ ھەر قايسى جايلىرىغا تارىلىپ، بېرىلغايىقىن ۋاقىت سەرىپ قىلىپ، پۇختا تەييارلىقلار ئارقىلىق ھەر قايسى دۆلەت ۋە ھەر قايسى دۆلەتلەردىكى ئۇيغۇر ياشلىرىغا قۇرۇلتاينىڭ ئېچىلىش مەقسىتى ۋە قۇرۇلتاينىڭ نىشانى تەشۋىق قىلىندى. جاي-جايلاردىكى ئۇيغۇر ياشلىرى يۈكسەك مەسئۇلىيەتچانلىق ۋە يۈكسەك قىزغىنلىق بىلەن دېموكراتىك ئىستىلنى جارى قىلدۇرۇپ، قۇرۇلتايغا قاتنىشىدىغان ۋەكىللەرنى سايلاپ چىقتى.

دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ تۇنجى ئۇۋۇدتلىك خەلقئارالىق ئۇچرىشىشى 1995-يىلى ئۆكتەبىردە قازاقىستاننىڭ ئالماتا شەھىرىدە «دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى مەدەنىيەت كۈنلىرى» دېگەن نام بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن ئىدى. شۇنداقلا بۇ پائالىيەت ئارقىلىق كېيىنكى قۇرۇلتايلار ئۈچۈن تەشكىلى جەھەتتىن، پرىنسىپ جەھەتتىن سىياسى-تاكتىكا جەھەتتىن ۋە كادىرلار جەھەتتىن ئاساس يارىتىلغان ئىدى. مۇشۇ ئاساستا دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ 1-قېتىملىق قۇرۇلتىيى 1996-يىلى نويابىردا گېرمانىيەنىڭ ميۇنخېن شەھىرىدە ئۆتكۈزۈلدى. 2-نۆۋەتلىك دۇنيا ئۇيغۇر ياشلىرى قۇرۇلتىيى 1998-يىلى 12-دېكابىر كۈنى تۈركىيەنىڭ پايتەختى ئەنقەرەدە ئۆتكۈزۈلىدۇ.

بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاي بارلىق ياشلارنىڭ ئاكتىپچانلىقىنى تولۇق جارى قىلدۇرۇپ تارىخى تەجرىبە-ساۋاقلارنى ئەستايىدىل يەكۈنلەپ، خەلقئارا سىياسى ۋەزىيەتنى توغرا مۆلچەرلەپ، قۇرۇلتاينىڭ قانۇنى ئورنىنى بىر قەدەم ئىلگىرىلىگەن ھالدا مۇستەھكەملەپ، بارلىق ياشلارنىڭ جەڭگىۋارلىقىنى قوزغاش ئۈچۈن تارىخى پۇرسەت ۋە ھەركەت سەھنىسى ھازىرلىغۇسى!

بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاي پۈتۈن دۇنيادىكى ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ ئىلغار ۋەكىللىرىنى بىر يەرگە جەم قىلىپ، تونۇشتى ئۇستۇرۇپ، ئۆز ئارا چۈشىنىشنى چوڭقۇرلاشتۇرۇپ، ئىدىيەنى بىرلىككە كەلتۈرۈپ، ئانا ۋەتىنىمىز شەرقى تۈركىستاننىڭ ئازاتلىق ئىشلىرىنىڭ ياشلارغا خاس ستراتېگىيىسىنى بەلگۈلەپ، ھەركەت پىلانى تۈزۈپ چىقىدىغان زور تارىخى ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان مۇھىم خەلقئارالىق يىغىن.

بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاي-قۇرۇلتاي باش پروگراممىسىنى تۈزۈپ چىقىپ ۋە نىزاملارنى ماقۇللاپ، ياشلارنىڭ ئۆۋەتتىكى خىزمەت ۋە پائالىيەت پىلانىنى، نىشانىنى كۆرسىتىپ بەرگۈسى! قۇرۇلتاينىڭ تەشكىلى ئاپاراتلىرى تەسىس قىلىنىپ، تەشكىلى پرىنسىپلىرى بەلگۈلەنگۈسى! قۇرۇلتاينىڭ رەئىس، مۇئاۋىن رەئىس، دائىمى ھەيئەت ۋە ھەيئەت ئەزالار قايتا سايلانغۇسى!

بۇ قېتىمقى قۇلتاينىڭ دېموكراتىيە، ئەركىنلىك، ئازادلىق، بىرلىك، ئىتتىپاقلىق... قاتارلىق شۇئارلار ئاستىدا ئېچىلىۋاتقانلىقى كىشىنى ئۈمۈتلەندۈرىدۇ ۋە خوشال قىلىدۇ! ۋەتىنىمىز شەرقى تۈركىستاندا قىزىل خىتاينىڭ تۆمۈر پەنجىسى ئاستىدا زۇلۇم چېكىۋاتقان، خورلىنىۋاتقان، تۈرمىدە يېتىۋاتقان ۋە گۈزەل كېلەچەككە تەلمۈرۈپ كۆزلىرى تېشىلەي دېگەن مىللىيونلىغان قېرىنداشلىرىمىز بۇ قۇرۇلتايدىن ئۈمۈت كۈتمەكتە ۋە جاۋاپ ئىزدىمەكتە.

بۇ قېتىمقى قۇرۇلتاينىڭ ھەقىقى، ئىسمى-جىسمىغا لايىق، 20-ئەسىردىكى ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ ئەملى ئىختىدارىنى تولۇق گەۋدىلەندۈرگەن، ھەقىقى ئىتتىپاقلىقنى ئەمەلگە ئاشۇرىدىغان، دېموكراتىك تۈزۈم ۋە دېموكراتىك ئىستىلغا ھەقىقى ئۈلگە بولىدىغان، ياشلارغا خاس ئالىي پەزىلەتنى ئىپادىلەپ ئەل، ۋەتەن ئۈمۈدىنى ئاقلاپ، گەپنى ئاز قىلىپ، ئىشنى كۆپ قىلىدىغان قۇرۇلتاي بولىشىنى تىلەيمىز. قۇرۇلتايغا تولۇق مۇۋەپپەقىيەت ۋە ئۇتۇق تىلەيمىز!

قىرغىزىستان ئۇيغۇر ياشلىرى نامىدىن.

شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ 65 يىللىقى (1933-يىلى) ۋە 54 يىللىقى (1944 - 1949) خاتىرلەنگەندە.

"تارىخنى كۈچلۈكلەر ئاجىزلارنىڭ دۈمبىسىگە يازىدۇ" «شوپېنخائۇئېر»

بىز مۇشۇ كۈنلەردە غەربى تۈركىستان يەنى ئوتتۇرا ئاسىيادىكى تۈركى خەلقلەر جۈملىدىن، قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان، تاجىكىستان، تۈركمەنىستانغا ئوخشاش دۆلەتلەرنىڭ مۇستەقىللىقىنىڭ يەتتە يىللىقىنى خەلقئارا بويىچە تويلىدۇق. غەرىپ، تىلى بىلەن ئېيتقاندا، سوۋېت تۆمۈر دارۋازىسى پاچاقلاندى. ئىنسانىيەت خاھىشىنىڭ ئىرادىسىغا. بۇ تۆمۈر دارۋازا ئارانلا يەتمىش يىل پۇت تىرەپ تۇرالىدى. شۇنداق، تۈركى خەلقلەر، ئۆز تارىخىنى ئۆزلىرى يېزىشى لازىم.

بۈگۈنكى مۇستەقىللىق تۈركى خەلقلەر ئۈچۈن تولىمۇ قىممەتكە توختىدى. پرېزىدېنت نازاربايېۋ «سىياسى تەقىپلەش قۇربانلىرىنىڭ خاتىرلەش كۈنى مۇناسىۋىتى بىلەن قازاقىستان گراۋدانلىرىغا مۇراجىئەت» نامىدا شۇنداق دەيدۇ: ئىنسانپەرۋەرلىك نىقاۋى ئاستىدا ئەڭ يۈكسەك ئىدىئاللارنى تەرغىب قىلىش باھانى بىلەن «قىزىل تېررورلار» تەرىپىدىن قازاقىستاندا 103 مىڭ ئادەم تەقىپ قىلىنىپ 25 مىڭ ئادەم ئېتىلدى. قازاقلارنىڭ 43% ئاچلىقتىن ئۆلدى. بىر مىلليوندىن ئوشۇق ئادەم باشقا ۋەتلارغا كۆچۈپ كەتكەن. بىر مىلليون 209 مىڭ ئادەم مەجبۇرى كۆچۈرۈلۈپ كەلتۈرۈلدى. شۇنداق قىلىپ قازاقلار ئۆز يېرىدە ئاز سانلىق مىللەتكە ئايلاندى» («ئۇيغۇر ئاۋازى» 31-ماي 1997-يىل).

گېزىتنىڭ شۇ سانىدا، قازاقىستان پالاتىسى سېناتىنىڭ دېپۇتاتى مارىس باتتالوۋ، ئۇيغۇر رايونلىرىدىكى تەقىپلىنىشنىڭ قۇربانلىرى ھەققىدە تۆۋەندىكى مەلۇماتنى بېرىدۇ: «يېڭى شەھەر يېزىسىدىكى 661 ئائىلىدىن 441 ئائىلە، تاشتىقارادىكى 658 ئائىلىدىن 69 ئائىلە قالغان. ئۇلاردىن پەقەت ئاياللار بىلەن كىچىك باللار قالغان. بايسىركە قىشلاقىدىن پەقەت ھېچكىم قالمىغان. قورام، مالۋاي بولوسلىقلىرىنىڭ ئاھالىسىدىن ئىبارەت بولۇپ 2000 دىن ئوشۇق ئۇيغۇرلاۋاردا ئېتىلدى».

بۇ پەقەت قازاقىستاندىكى مەلۇم دەرىجىدىكى فاكتلاردىن ئىبارەت. باشقا قېرىنداش رېسپۇبلىكىلاردا بۇنىڭدىنمۇ ئېغىر قانلىق جىنايى فاكتلارنى كۆرسىتىش مۇمكىن. ئىككى ئىمپېرىيەنىڭ «قىزىل تېررور»لىرى شەرقى تۈركىستان خەلقىنىڭ مىلليونلىغان ئېسىل نەسىللىرىنىڭ ياستۇغىنى قۇرۇتتى. خۇددى پرېزىدېنت نازاربايېۋ ئېيتقاندەك يۈكسەك ئىدىئاللارنى تەرغىب قىلىش باھانىسىغا شەرقى تۈركىستان زېمىنىنى تارىختىن ئۆچۈرۈشكە تىرىشماقتا». تۈركى خەلق، نەسىللىرىنى «خۇۋاگدى» نەسلىگە، خىتاي نەسلىگە قوشۇپ تارىخلارنى بۇلغىماقتا. ئىسلام دىنىغا ئىشەنگىنى ئۈچۈن، پانئىسلامىست، تۈركى تىللىق مىللەتلەر بولغىنى ئۈچۈن، پانتۈركىست. سوتسىئالىزىمغا قارشى، كوممۇنىزىمغا قارشى، يەرلىك مىللەتچى، بۆلگۈنچى. ۋە ھاكازا» ئەيىپ ناملار بىلەن ئىنسانىيەت دۇنياسىدىن ئاجرىتىپ ئېلىنغان شەرقى تۈركىستانلىقلار خىتاي زۇلۇمىدا ئىزىلمەكتە. بۇ تاشقى دۇنيانىڭ ئىتىبارىنى قوزغىغان يوق ئەمەلىيەتتە قەھرىمان شەرقى تۈركىستان خەلقى مۇشۇ يۈز يىل ئىچىدە تۆرت يۈز قېتىمدىن ئارتۇق خىتاي بىلەن ئۇرۇشۇپ مىلليونلىغان قېرىنداشلارنىڭ قان بەدىلىگە. مۇشۇ ئەسىرنىڭ ئىچىدە، ئىككى قېتىم مۇستەقىل دۆلىتىنى قۇرۇشقا مۇۋاپىق بولغان ئىدى. شۇنداقلا خىتاينىڭ ئوتتۇرا ئاسىيەگە قىلغان مۇستەملىكچىلىك يۈرۈشلىرىنى توساپ تۇرغان ئىدى. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ بىزنىڭ قېرىنداشلىق تۈركى بىرلىكىمىزنى بۇزۇش ئۈچۈن خىلمۇ-خىل ھىلى-مىكىرلىرىنى ئىشلەتمەكتە. ئاتا بوۋىلىرىمىزنىڭ ئورخۇن مەڭگۈ تاشلىرىغا يېزىپ قالدۇرغان.

«خىتاينىڭ شىرىن سۆزى، سوغاتلىرىغا ۋەيران بولدۇق» دېگەن ۋەسىيەتلىرىنى مەڭگۈ ئېسىمىزدا ساقلىشىمىز لازىم. خىتاي تارىخچىسى ۋاڭ جىلەي «ئوتتۇرا ئاسىيە تارىخى» دېگەن كىتابىنى يازغان ۋە ئۇنىڭ كىرىش سۆزىدە شۇنداق دەيدۇ: «ئوتتۇرا ئاسىيە تارىخىدىكى بىر مۇنچە مىللەتلەر جۇڭگودىن كەلگەن. جاڭ چيەن غەربى يۇرتقا بارىدىغان يولنى ئاچقان ۋاقىتتىن باشلاپ، ئوتتۇرا ئاسىيە جۇڭگو بىلەن بىۋاستە ئالاقە ئورناتقاندىن كېيىن بىر نەچچە قېتىم جۇڭگونىڭ زېمىن خەرىتىسىگە كىرگەن» ئۇ، يەنە «غەربى يۇرت تەزكىرىسى» دە ئوتتۇرا ئاسىيانىڭ ئەھۋالى خاتىرلەنگەن دەپ كېلىپ بۇ توغرا تارىخى ماتېرىياللار ھېساپلىنىدۇ. بۇ تارىخى ماتېرىياللار ئارقىلىق ئوتتۇرا ئاسىيا تارىخىنى تېخىمۇ تولۇقلاش، بىز جۇڭگو تارىخشۇناسلىرىنىڭ ئادا قىلىشقا تېگىشلىك بۇرچىمىز».

(شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى 1993-يىلى 4-ئايدا نەشر قىلىنغان. «ئوتتۇرا ئاسىيا تارىخى» 2-3-بەت. خىتايلارنىڭ نەزەرىدە. ئۇلارنىڭ ئەۋلادىنىڭ ئايىغى باسقان زېمىن، خىتاينىڭ ئىمىش. بۇ غەرەزلىرىنىڭ ئۇچۇق ماھىيتىنى مۇنۇ تۆۋەندىكى خىتاي تارىخچىسى لى جوگجېننىڭ سۆزلىرىدىن تېخىمۇ ئېنىق بىلىپ ئالىمىز.

«جۇڭگو-سوۋېت ئىككى دۆلەت دوستلۇقىنىڭ ئىككىنچى قېتىم قول ئېلىپ كۆرىشىشى» دېگەن ماقالىسىدا: («ئەدەبى تەرجىمىلەر» ژۇرنالى 91-يىلى 2-سانى ئاقىنىياز تەرجىمىسى. «جۇڭگو-سوۋېت ئىتتىپاقى ئۇزۇنلىقى 7500 كىلومېتىر چېگرا ئۇزۇنلىقىدا خوشنا تۇرىدۇ. 19-ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن كېيىن چاروسىيە جوڭگونىڭ بىر مىلليون بەش يۈز مىڭ كۋادراتنى كىلومېتىردىن ئارتۇق زېمىننى قوشۇۋالدى. بۇ 3 فرانسىيەگە 12 چېخسلوۋاكىيە تېررىتورىيىسىگە تەڭ كېلىدۇ. بۇ جۇڭگو خەلقى ئۈچۈن قەلبىدىكى ئاسان ساقايمايدىغان جاراھەت. جۇڭگو خەلقى بۇ زېمىننى چوقۇم ئازات قىلىشى كېرەك. جۇڭگونىڭ خەلقئارالىق ئۈچ ۋەزىپىسى بار.

1-شاڭگاڭنى قوشۇۋېلىش، 2-تەيۋەننى قوشۇۋېلىش، ۋە ئوتتۇرا ئاسىيانى قوشۇۋېلىش كېرەك» دەيدۇ. دۇنيادا ئەژدارھانىڭ تەبىئىتىنى ئۆزگەرتىپ باققان ھېچكىم يوق، لېكىن شەرقى تۈركىستان خەلقى ئۇنىڭ ئىشتىھاسىنىڭ ناھايىتى زورلىقىنى بىلىدۇ، ئۇ قولىغا ئۆتكەنمەيدۇ. ئۇ ئىنسانىيەت خاھىشى بىلەن كېلىشەلمەيدۇ. ئۇ، شەپقەتسىزدۇر. تارىخقا نەزەر سېلىڭ قېرىندىشىم.

قۇتلۇق بايرىمىمىزنى خاتىرلىۋاتقان بۈگۈنكى كۈندە ھەممىگە تونۇشلۇق بولغان دەبدەبىلىك تارىخىمىزدىن ئاغزاكى پەخىرلىنىپ، مەنىۋى غالىپلىق تۇيغۇسىغا غەرق بولۇپ، ئەجدادلارنىڭ نەتىجىسى بىلەن ئۆزىنى بەزلەشتەك پۇچەك مەنىۋىيىتىمىزگە خاتىمە بېرىپ، تالاش-تارتىشنى ئاز قىلىپ، ئۆز ئەمەلى نەتىجىمىز بىلەن پەخىرلىنىپ ھەم پەخىرلەنگىدەك ئىش قىلىپ، ئەملى ھەركىتىمىز بىلەن ھەقىقى ۋۇجۇدانىمىز بىلەن يېقىن كەلگۈسىدىكى ھەقىقى قۇتلۇق كۈنىمىزنى كۈتۈۋالايلى.

ئارۇپ زەرىپ.

كۆيسقاپتىكى چۈشلەر

چۈش نامە — 1

مەن چۈش كۆردۈم. چۈشۈمدە ناھايىتى ياسىداق ھەم ناھايىتى ھەشەمەتلىك مەسچىتكە كىرىپ ناماز ئوقۇدۇم. ۋاي! نېمە دېگەن خاسىيەتلىك ئىش. نېمە دېگەن ساۋاپلىق ئىش. بۇنداق خاسىيەتە بۇنداق ساۋاپلىق. ماڭا ئوخشاش «ئېتىقادى سۇس، دىمىيىتى چالا. جاھاندا ھېچ بىر مۇلاھىزسىز ياشايدىغان» بىر ئاددى بەندە ئۈچۈن تېپىلغۇسىز قىممەتلىك پۇرسەت.

مەسچىتنىڭ ئىچى يوپ-يورۇق. پاك-پاكىز ياسالغان بولۇپ، مەخسۇس كېلىملەر سېلىنغان. ئىشىكتىن كىرسەڭ دىماققا ئۇرۇلغان مىزلىك پۇراق كىشىگە ھۇزۇر بېرىدۇ. بۇ مەسچىت مېنىڭ مەلەمدىكى ھەر ئون ئادەمگە بىردىن توغرا كېلىدىغان، خام كېسەك بىلەن قوپۇرۇلغان، قاراڭغۇ گۆرگە ئوخشايدىغان، تېگىدىن توپا تۇرلىپ تۇرىدىغان، ئىشىكتىن كىرىش بىلەنلا ئادەمنىڭ كۆڭلىنى ئايىنتىپ سېسىق پۇتىما پۇراپ تۇرىدىغان ھەم تېپتار تاملىتىن «خۇدانىڭ ئۆيى» دەپ ئاتىۋالىدىغان «ئىللى» مەسچىتلىرىمىزدىن پەرقلىنەتتى. چۈشۈم بولغانلىقى ئۈچۈنمىكىن، مېنىڭدە ئاجايىپ بىر خىل ئىختىدارىيەنى ھازىرقى

سۆپ-سۈزۈك خىلى ئۇيغۇرچە ئىسمىدىن بەك ھوزۇرلاندىم. ئىككىنچى ھەيرانلىق، ئىمامنىڭ ئوقۇش تارىخى. يېڭى ئىمام مىسىردا، ئىسلامى سىياسى-قانۇن كەسپى بويىچە، گېرمانىيەدە قانۇن كەسپى بويىچە، ئامېرىكىدا تەبىئى پەنلەر تۈرى بويىچە دوكتورلۇق ئۇنۋانىغا ئېرىشكەن ئىكەن. مەن خوشاللىقىمدىن ئورنۇمدىن سەكرەپ تۇرۇپ كەتكىلى تاسلا قالدىم. چۈنكى ئۇزاقتىن بۇيان بىر قانچە سۈرىنى ئارتۇق يادلىۋالغان ئادەمنى «ئالىم» دەپ كەلگەن ئىدۇق. مانا بۈگۈن ھەقىقى ئىسمى-جىسمىغا لايىق. بۈگۈنكى ئۇيغۇرنىڭ مەنىۋى دۇنياسىنىڭ جىددى تەقەززاسى بولغان ھەقىقى ئالىم دەل ئۇزى شۇ.

ئۈچىنچى ھەيرانلىق، مەن ئىمامنىڭ. ياق، ئالىمنىڭ يېڭى ۋە چوڭقۇر مەزمۇن-دىكى تەبلىغلىرىنى ئاڭلاپ ھەيرانلىقىم پەلەككە يەتتى!

ئالىم دېدى: «بىز بۈگۈن ئۇيغۇرچە ئىسلام دىنى، دېگەن تېمىدا چۈشەنچە بېرىمىز. چۈنكى مىللىيەتلىك ئوقۇل ھالدا دىن ئۈچۈن خىزمەت قىلغاندا ئاقىۋەت قۇدرا-لىقتۇر. دۇنيادا ھەر قانداق دۆلەت ۋە ھەر قانداق مىللەت بولسۇن ئۇلارنىڭ

رايون» دەپ ئاتالغان «ئىقبال» ناملىق ئالىي مەكتەپكە مەخسۇس زىيارەتكە باردىم. مەكتەپ قۇرۇلۇشى دېگەندەك ناھايىتى ھەيۋەتلىك ۋە سۈرلۈك ئىدى. ئەتراپتىكى مۇستەھكەم، ئىنتىزامچان قاراۋۇللارنى كۆرۈپ، «بۇ مەكتەپمۇ ياكى تۈرمىمۇ» دېگەن خىيال كاللامغا كىرىپ چىقىپ كەتتى. مەكتەپ دەرۋازىسىنىڭ ئۈستىگە لوزۇنكا ئېسىلغان بولۇپ، ئۇنىڭغا «بۈگۈننىڭ ياشلىرى، كەلگۈسىنىڭ خوجايىنلىرى» دېگەن خەت يېزىلغان ئىدى. مەن ناھايىتى كۆپ رەسمىيەتلەرنى بېجىرىپ مەكتەپ مۇدىر-ىنىڭ ئىشخانىسىغا كىردىم. ئىشخانىنىڭ ئوڭ تەرىپىدە چوڭ بىر كىتاب ئىشكاۋى قويۇلغان بولۇپ، ئىشكاپ يېڭى كىتابلار بىلەن تولدۇرۇلغان ئىدى. كىتابلار ئىچىدە يېڭىدىن نەشردىن چىققان «ئوغۇز خان پەلسەپىسى» «كۆك تۈرك ئىدىيە سىستېمى-سى» «خانلار شەجەرىسى». «ئۇرخۇن ئاسترونومىيەسى. «بىلگە قاغان تىبابەت-شۇناسلىقى» دېگەنگە ئوخشاش ئاجايىپ-غارايىپ كىتابلار تۇراتتى. «يانار تاغ» نىڭ مۇخبىرى تۇرۇپ، بۇ يېڭىلىقلارنى بىلمىگىنىم ناھايىتى ئۇيات ئىشقۇ؟

ئىشخانىنىڭ سول تېمىدا دەرس پىلانى تۇراتتى. ئۇنىڭدا بىرىنچى باسقۇچلۇق

سانغا كۆپەيتىلمىسى 1200 بولىدۇ. ئىنگلىز 100% دەرىجىگە يەتكەن 1200 ئوقۇغۇچى بار.

مەن بەك ھەيران بولۇپ، مۇدىردىن ئوقۇتۇش پروگراممىسى [illegible] دىغانلىقىنى [illegible] قىلدىم.

مۇدىر تەپسىلىي سۆزلەشكە باشلىدى. «ھازىر مەكتىۋىمىزدە 18 ياشلىق قىز ئوقۇغۇچىدىن 1200 ى بار. بولار بىر تەرەپتىن ئوقۇپ، بىر تەرەپتىن [illegible] «ئاتا» بولىدۇ. يەنى ھەر بىر قىز ئوقۇغۇچى بىردىن بالا [illegible] بالا بەش ياشقا كىرگەندە ئاتا-لار مەكتەپ [illegible] جەمئىيەتكە يۈز-لىنىدۇ. 5 ياشلىق بالىلار مەكتەپكە قېلىپ [illegible] مەقسەت، ئاتا-ئانىسىز 15 يىل ئوقۇيدۇ. [illegible] بۇزۇلغان، ناچار تەسىر [illegible] ئۇچرىماي [illegible] تۈرۈپ تاشلاپ، ئەڭ ئىلغار، يېڭى سىس-تېمىنى بەرپا قىلىشتىن ئىبارەت. چۈنكى يەكىلىك ئىچىدە يېتىلۈپ، كۆپلەپ ئىچىدە جاھاننى يېڭىلاپ [illegible] بىلەن جايلىنىپلا [illegible] زېرىكمەيدىغان، بەزىلەن چىرىپ كەتكەن سىستېمىنى پاچاقلاپ تاشلاش ئىنتايىن زۆرۈردۇر.»

مەن مۇدىرنىڭ سۆزىگە بەك ھەيران قالدىم ۋە ھەيرانمۇ قالمىدىم، لېكىن نېمە ئۈچۈن

ئىمپېرىيەمىز ئۈچۈن جاھات» دەپ غىلۋە قىلىشاتتى. بولۇپمۇ پرېزىدېنت سايلاش بەسى مۇشكۈل بولدى. شۇ تاپتا ئاللا ئاللا تۈزۈگە خاس قۇدرىتى بىلەن پۈتۈنلا-ئاپادە ئەلچىسىدىن بىرىنى ئۇشتۇكەن بولسۇ «ۋاي دات» دەپ قىچىپ كەتتى. ئىھتىماللىغا ناھايىتى يېقىن ئىدى. چۈنكى ۋەزىيەت شۇ قەدەر كەسكىن ۋە جىددىي ئىدى. پارلامېنت زالىدىكى ۋاڭ-چۇڭنى تۇرۇش ئۇنتۇرۇلۇپ كەتتىمى دېگەن ئىدى. توساتتىن بىر چەتئەللىك بىر ئىسملارنى دىيىشى بىلەن ھەممە جىم بولدى. ئاخىرى چەتئەللىكنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە 11 پارتىيىدىن 11 پرېزىدېنت سايلاندى. بۇ 11 كىشى تەڭ پرېزىدېنت ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ھېلىقى ئالەمنى بېشىغا كىيگەن ۋاڭ-چۇڭلار قايناۋاتقان قازانغا سوغۇق سۇ قۇيغاندەك بىردىن بېسىقىپ كەتتى. ئىچىمدە ئويلىدىم، قوي پادىسىغا ئوخشىتىپ سەركە بولسىمۇ ئىسمىي ئەمۇل ئىگە ئىدى. ئەلبەتتە، بۇ 11 كىشىنىڭ تەڭ مېڭىپ تەڭ يۈرۈشى ئورغۇن قىيىنچىلىقلارنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. 11 كىشى تەڭ ئولتۇرۇپ تاماق يېيىش ئۈچۈن مەخسۇس ئاشخانا ياسىتىلدى. 11 كىشىنىڭ تەڭ كىرىشى ئۈچۈن 11

زامان پسخولوگلىرى «6-سەزگۈ» دەپ ئاتايدىغان سېزىمگىمۇ ئوخشىماي-دىغان «سېزىش ئىختىدارى» پەيدا بولۇپ قالدى. يەنى بۇ باشقىلارنىڭ خىيالىدىكى ئىشلارنى كۆز بىلەن كۆر-گەندەك بىلەلەيدىغان «ئاجايىپ ئىقتىدار» ئىدى.

مەن راستىنى ئېيتسام كونا ئادىتىم بويىچە ئانچە كۆپ نەرسىلەرنى چۈشەنمەيلا ھەم «نېمە ئۈچۈن؟» دېگەن مۇلاھىزىمۇ قىلماي جامائەتكە ئەگىشىپ «شەكىل» ئۈچۈنلا نامازغا كىرىپ كېتىۋاتاتتىم. ھېلىقى ئالاھىدە «ئىقتىدار» ىم بويىچە كىشىلەرنىڭ خىيالىغا «قاراپ» باقسام. ماڭا ئوخشاشلار خېلە كۆپ ئىكەن. مۇشۇ قىلىقلىرىمدىن كۆپ ئىچە بىئارام بولاتتىم. چۈنكى ئىبادەت شەكىل ئۈچۈن ئەمەس، مەزمۇن ئۈچۈن، ماھىيەت ئۈچۈن بولىشى كېرەك دەپ ئويلايتتىم. مەن ئويلاندىم، ئىبادەت، ئىبغىزدىلا ئەمەس كۆڭۈلدە بولىشى، ھەتتا قانغا ئۆتكەن بولىشى كېرەك. ئۆز ئېتىقادى ئۈچۈن ھەر قانداق بەدەل تۆلەشكە تەييار بولۇش، ئۆز ئېتىقادى ئۈچۈن تۆلەنگەن ھەر قانداق بەدەلنى، «ئالى بەخت». «ئىنسانى ئىمانى، ۋىجدانى بۇرچ» دەپ بىلەلەيدىغان بولۇش كېرەك. بىز بۈگۈن رىياللىقتا تارتىۋاتقان ئازاپ-ئوقۇبەت-لىرىمىز، چېكىۋاتقان رىيازەتلىرىمىز بەلكى ئىمانىمىز ۋە ئىرادىمىزنىڭ سىناقلىرىدۇر، مىخايىنىڭ تەپەككۇرىمىزنىڭ لوگىكىلىق تەپەككۇرغا تەرەققى قىلىشى ئۈچۈن بېرىلگەن «مەشىق مەيدانى» دۇر.

مەن بۈگۈن بەك ھەيران بولدۇم. بىرىنچى ھەيرانلىق: «يېڭى ئىمام»نىڭ كەلگەن-لىكى. ئىمامنىڭ ئىسىم-شەرىپى، «زۇلپىقار ئەركىن ئوغلى» ئىكەن. مەن ھېچبىر تەمى ۋە قىممىتى قالمىغان «ھاجى، قارى ئاخۇن» دېگەندەك ئىسىملار ئورنىغا

سىياسىي ياكى دىنى پروگراممىلىرى ئۆز مىللى مەنپەئەتى ئۈستىگە قۇرۇلغان بولىدۇ. دېمەك، قۇرئانى كېرىم، دۇنيادىكى مۇسۇلمان مىللەتلىرى ۋە بولغۇسى مۇسۇلمان مىللەتلىرى ئۈچۈن، جۈملىدىن ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنىڭ مىللى تەقدىرىنىڭ قىبلىنامىسى ۋە ھەركەت مىزانىدۇر. قۇرئانى كېرىم ھەر مىللەت مۇسۇلمانلىرىنى جەڭ-گىۋارلىققا، ئىلغارلىققا، تەرەققىياتقا ۋە يۈك-سىلىشكە ئۈندەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن [illegible] ئۈلگۈلىققا ئۈندەيدىغان خۇراپىيزمغا قەتئى قارشى تۇرۇشىمىز لازىم. بىز بەندىلەر پەقەتلا بىر ئاللاھىنىڭ قۇلى، بەندىگە قۇل بولۇش، يەنى ئۇلىنىڭ قۇلى بولۇش، ئاللاھىنىڭ ئىرادىسىگە قىلىنغان ھاقارەت. ئىسلامى ئەقىدىگە بولغان ئىنكارچىلىق. جۈملىدىن قۇللۇقتىن، مىللى زۇلۇمدىن قۇتۇلۇش ۋە ھەقىقى ئەركىنلىككە ئىنتىلىش ئاللاھ تائالانىڭ پەرزلىرى ئىچىدىكى ئەڭ بىرىنچى، ئەڭ ئالى پەرزىدۇر. شۇن-داقلا بۇ پەرز ئىسلامدىكى بەش پەرزنى ئادا قىلىشنىڭ ئالدىنقى شەرتىدۇر ۋە كاپالىتىدۇر». سۆز بۇ يەرگە كەلگەندە مەن ئۇيقامدىن ئويغىنىپ كەتتىم. ئەپسۇس! مىڭ ئەپسۇس! ئەمما ياخشى چۈش ئوڭ-تىسىغا كېلىدۇ، دەيدىغان سۆز بار، شۇنىڭ بىلەن ئۇمىدلىنىپ ئورنىمدىن تۇردۇم.

چۈش نامە — 2

مەن چۈش كۆردۈم. چۈشۈمدە «يانار تاغ» گېزىتىنىڭ مۇخبىرى بولدۇم. ئاخبارەتنىڭ جېنى «يېڭىلىق» بولغاچقا يېڭى خەۋەر ئىزدەپ، يېڭى ئادەم، يېڭى ۋەقە بىلەن تونۇشۇش ئۈچۈن يېڭى سەپەرگە ئاتلاندىم. كىشىلەر تەرىپىدىن «تىلسىم ماكان سېھرى

قان يۈتكەش، ئىككىنچى باسقۇچلۇق قان يۈتكەش... دېگەندەك ماڭا نىسبەتەن مۇجمەل نەرسىلەر يېزىلغان.

ئاخبارات زىيارىتىنىڭ ئالاھىدىلىكى بويىچە قىزىقارلىق ئۇقتىدىن يەنى «قان يۈتكەش» دېگەن يەردىن سۆز باشلىدىم. مۇدىر دېدى: «ھەر قانداق دۆلەت ئاپاراتى، ھەر قانداق ئىدىيولوگىيە ۋە ھەر قانداق پەن-تەتقىقاتى مەلۇم سىستېما ئۈستىگە قۇرۇلغان. ئەمە بىر چوڭ سىستېما، ئادەم-پۈتكۈل سىستېمىلارنىڭ يادروسى، ئادەم-دىكى قان سىستېمىسى، ئادەم ھەركىتىنىڭ يادروسى. ئادەم بەدىنىدىكى قان سىستې-مىسى ئىككى قۇتۇپلۇق مەنىگە ئىگە. بىرى، بىيولوگىيىلىك ۋە تىبابەتشۇناسلىق نۇقتىسىدىن ئادەمنىڭ قان سىستېمىسى بۇزۇلسا، ئادەم كېسەل بولىدۇ ۋە ئۆلىدۇ. يەنە بىرى مەنىۋى نۇقتىدىن قان سىستېما بۇزۇلسا ئوخشاشلا ئادەم مەنىۋى جەھەتتىن كېسەل بولىدۇ ۋە ئۆلىدۇ. بۇنىڭ داۋاسى قان يۈتكەش ياكى سىستېمىنى ئۆزگەرتىش».

مۇدىردىن سورىدىم: مەكتەپتە قانچە ئوقۇغۇچى بار؟

مۇدىر: 12x100 نەپەر ئوقۇغۇچى بار، دېدى. ۋە چۈشەندۈردى، 12-كائىنات سىستېمىسىدىكى سىرلىق ھەم مۇتلەق سان. يۇلتۇز تۈركۈملىرى سىستېمىسى 12، مۇچەل 12، ئاي 12، ۋاقىت 12، سائەت 12، ئادەمنىڭ بەدىنىدىكى تۆشۈك 12، كىن ھۇجەيرىسىنىڭ ئىرسىيەت ئېلې-مېنتى 12، ئۇيغۇرلاردىكى مۇقام 12، مۇزىكىدا ئىشلىتىدىغان پۈتۈن ئاۋاز 12، يەنە قۇرئان، تەۋرات، زەبۇر، ئىنجىلدا كىتابلىرىدىمۇ 12 مۇقەددەس سان. شۇنداقلا 12 مىڭ ئالەم دېگەن سۆزلەرمۇ بار. دېمەك 100% سۈپەت دەرىجىسى بولۇپ، 12 دېگەن مۇقەددەس

بەك ھەيران بولغىنىمنى ۋە ھەيرانمۇ قال-غىنىمنى ھېچ بىلمىدىم. بەلكى چۈش دېگەن شۇنداق بولسا كېرەك. بەزىدە ئادەم چۈشىدە توخۇنىڭ سۈتىنىمۇ ئىچىدىكەنغۇ؟ شۇنداق قىلىپ مەن ئويغىنىپ كەتتىم. مەكتەپتىن قانداق قايتقانلىقىم، «يانار تاغ» قا نىمىلەرنى يازغانلىقىم، ئۆزەمنىڭمۇ نىمىلەرنى دېگەنلىكىم... ھەممىسى ئىسىمدە يوق. چۈش-دە، چۈش.

چۈش نامە — 3

مەن چۈش كۆردۈم. چۈشۈمدە ۋەتەن ئازات بولدى! مەن بەك خۇشال بولۇپ كەتتىم. خۇشاللىقىمدا ھاياجان ياشلىرىم كۆزۈمدىن چىقىپ، مەڭزىمدىن ئاتلاپ ئۆتۈپ، ئاغزىمغا كىرىپ كەتتى. يېشىمنىڭ بىر قىسمى ھەم شاتلىق، ھەم تاتلىق ئىدى. بىر قىسمى ھەم ئاچچىق ھەم دادلىق ئىدى. ئاچچىق ۋە دادلىق بولۇشىنىڭ سەۋەبى: پارلامېنت قۇرۇلۇپ ئالى كېڭەش ۋە تۆۋەنكى كېڭەش ئاپپاراتلىرى تەشكىللەندى. دېپۇتاتلار سايلاندى. ئەپسۇس ئىختىلاپلارمۇ كېلىپ چىقتى. يۇرتۋازلار پارتىيىسى بىلەن مەنمەنچىلەر پارتىيىسى پىكىردە كېلىشەلمىدى. يۇرتۋازلار پارتىيىسىنىڭ ئىچكى قىسمىدىمۇ ئىنزا-جاڭجاللار ئاز ئەمەس ئىدى. خوتەن مەركەز، ئاتۇش مەركەز، قەشقەر مەركەز، ئىلى مەركەز ئىد-دىيىلىرى بارلىق ئىختىلاپلارنىڭ مەنبەسى ئىدى. مەنمەنچىلەر پارتىيىسىنىڭ ياد-رولۇق ئىدىيىسى شۆھرەتۋازلىق ئىدى. ئاللا پارتىيىسى بىلەن خۇدا پارتىيىسىمۇ سۆز بىرلىكى تاپالمىدى ئاللا پارتىيىسى سەللىنى سەكسەن يۈكەم يۈكەيمىز دېسە، خۇدا پارتىيىسى پۈتنى تىزغىچە يۇيىمىز دەيتى، ھەتتا ئىشان پارتىيىسىمۇ «خوجىلىق

كىشىلىك ھاجەتخانا ياسىتىلدى. ئەڭ قىزىقارلىقى پارلاتتىن ئۆتكەندە تەڭ ئولتۇرۇش ئۈچۈن گېرمانىيە «مېرسېدېس» شىركىتىگە بۇيرۇتما بېرىپ 11 كىشىلىك مەخسۇس ماشىنا ياسىتىلدى. ماشىنا پۈتۈپ كەلگەن-دىن كېيىن ئالدى ئورۇندا كىم ئولتۇرۇش مەسىلىسى يەنە بىر مەيدان جاڭجالنى قوزغىۋەتتى. ئاخىرى يەنە ھېلىقى چەتئەل-لىك كىشى كىرىپ دېدى. ھەر 15 مىنۇتتا بىر قېتىم يۆتكىلىپ ئولتۇرۇش قارار قىلىندى.

شۇنداق قىلىپ پارلاتتىن ئۆتكەن كۈنى دۇنيا جامائىتى پرېزىدېنت كوللېكتىۋىغا ھەيران قالدى ۋە بۇ ئالى دەرىجىلىك دۇنيادا تەڭدىشى يوق «بىرلىك» تىن بەكمۇ تەسىرلەندى، مەنمۇ بەك تەسىرلەندىم ھەم باشقىلارنىڭ بىردىن پرېزىدېنتى بولسا مېنىڭ 11 ى بار دەپ پەخىرلەندىم. ئۇلار كۈلدى مەنمۇ كۈلدۈم. ئۇلارنىڭ نېمە ئۈچۈن كۈلگەنلىكىنى بىلسەممۇ لېكىن ئۆزەمنىڭ نېمە ئۈچۈن كۈلگەنلىكىمنى زادى بىلەلمىدىم، لېكىن نېمە ئۈچۈن بىلەلمىگەنلىكىمنى بىلەتتىم. 11 نەپەر پرېزىدېنتلارمۇ مەمنۇن نىيەت بىلەن كۈلدى، كىشىلەر كۈلدى، جامائەت كۈلدى، بالىلار كۈلدى، ئايالىلار كۈلدى. مۇشۇ كۈلكە داۋامىدا ئاجايىپ غەيرى بىر پۇراق دىماققا ئۇرۇلۇشقا باشلىدى. بۇنىڭ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى كېيىن بايقىسام جاھاندا ئاز ئۇچرايدىغان بۇ قىزىقچىلىقلاردىن كىشىلەر-نىڭ كاربون 4 ئوكسىدى چىقىدىغان تۆۋەنكى ئېغىزلىرىمۇ كۈلۈشكە باشلاپتۇ. قىسقىسى مەن بۇ ئىشلارنىڭ راست ياكى يالغانلىقىنى بىلگىچە ئويغىنىپ كەتتىم. يامان چۈش يامانچە كەتەر.

ئاپتور: كەۋسەر

تۈركىيەدە قوش توي

بۇ يىل 14-نويابىر تۈركىيە جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئىستانبۇل شەھرى، زەيتۇن بۇرنى سىپۇر سالونىدا قوش توي بولۇپ ئۆتتى.

بۇنىڭدا تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغان-لىقىنىڭ 75 يىللىقى، شەرقى تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 65 يىللىقى ۋە شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 54 يىللىقى داغدۇغىلىق ئۆتكۈزۈلدى. جۇمھۇرىيەت پرېزىدېنتى سۇلايمان دېمىرال، ھۆكۈمەت رەئىسى مەسئۇت يىلماز ۋە بارلىق پارتىيەلەرنىڭ رەئىسلىرى بۇ بايراملارنى ئۇتلۇقلاپ تەبرىك تېلېگراممىلىرى

ئەۋەتتى، ھەم ۋەكىللەر ئەۋەتتى.

دۆلەت مىنىستىرى ئەخەد ئەندىجانى بۇ بايرامغا قاتنىشىشى ئۈچۈن ئوتتۇرا ئاسىيادىكى زىيارىتىنى توختىتىپ يېتىپ كەلدى. مىنىستىر ئەخەد ئەندىجان سۆزگە چىقىپ: «شەرقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ 65 يىللىقىنى چىن قەلبىدىن قۇتلۇقلاي-دىغانلىغىنى ئۇيغۇرلار ئۈچۈن بارلىق ئىشلىرىدا ھەمكارلىشىدىغانلىغىنى، بۇ داۋا پەقەت ئۇيغۇرلارنىڭلا ئەمەس، بارلىق تۈركى مىللەتلەرنىڭ داۋاسى ئىكەنلىكىنى»

سۆزلەپ ئۆتتى، سۆز ئاخىرىدا «شەرقى تۈركىستانلىق ئاتا-ئانىدىن تۇغۇلسىلا مىللىتىگە، زېمىنىگە تەۋە بولمايدىغانلىقىنى، ھەر بىر ئىنسان ئۆز مىللىتى ئۈچۈن بىر كىشىلىك ۋىجدانى، ئىمانى قەرزىنى ئادا قىلالىسا، ئاندىن ئۆز مىللىتى سالاھىتىگە ئىگە بولالايدىغانلىغىنى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئەۋلادلىرىمىزنى ئەڭ مۇھىمى، ئۆز ئانا تىلى بىلەن مىللى مەدەنىيىتىمىز، ئۆرپ-ئادەتلىرىمىز بىلەن يېتىشتۈرۈشىمىزنىڭ لازىملىقىنى تەكىتلىدى. ئارقىدىن شەرقى

تۈركىستان ھەمكارلىق جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى گېنېرال مۇھەممەت رىزا پاشا سۆزگە چىقىپ، ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخى ۋە بۈگۈنكى ئەھۋالى توغرىسىدا مەلۇمات بەردى. ھەر قايسى پارتىيەلەردىن كەلگەن ۋەكىللەر شەرقى تۈركىستان خەلقى ئۈچۈن قىلىدىغان خىزمەتلىرى ھەققىدە ۋەدىلەر بېرىشتى. بۇ يىغىلىشقا تۈرك ۋە ئۇيغۇرلاردىن بولۇپ ئون مىڭدىن ئارتۇق كىشى قاتناشتى. ئۇيغۇر ئانسامبىلى ۋە ئۆز-بېكىستاندىن كەلگەن ئۇسۇلچى قىزلار

ناخشا ئۇسسۇللارنى ئورۇنلاپ تۈركىيە خەلقىگە ئۇيغۇرلارنىڭ سەنئىتىنى يەنە بىر قېتىم تونۇتتى. زال ئىچى ۋە تېشى شەرقى تۈركىستان بايراقلىرى بىلەن بېزەلدى.

1997-يىل 6-فېۋرالدا غۇلجىدا يۈز بەرگەن ۋەقەلىكتىن نەخ مەيداندىن ئېلىنغان فىلمدىن پارچىلار كۆرسىتىلدى. «شەرقى تۈركىستاننىڭ بۈگۈنكى ھالى» ناملىق فوتو سۈرەت كۆرگەزمىسى ئېچىلدى. بۇ بايرام 5 سائەت داۋام قىلدى.

ئىختىيارى مۇخبىرىمىز ئۇمۇتۋار

قىلىقلىرىمىزدىن ئۇيۇلىمەن

بەزىدە باشقىلارنى دوراپ ئاشۇرۇۋېتىمىز ياكى باشقىلارغا يىقىش ئۈچۈن ئۇلار-نىڭ قىلغان ئىشلىرىنى، ئوخشىتالماي يۈرگەنلىرىنى كۆرۈپ ئىچىم كۆيۈپ كۆل بولىدۇ. خوجايىنىنىڭ ئاغزىدىن سۆز چىقا-چىقماي تۇرۇپ يورغىلاپ يۈگرەپ بۇيرۇقلىرىنى ئەينەن ئاتقۇرماي تۇرۇپلا. بەش ژىللىقنى ئىككى ژىلدا ئاتقۇرۇپ كۆنۈپ قالغان چېغىمىز يەنىلا موسكۋاغا تىكىلىپ قاراپ بىرەر ئىشنى ئىمىدىن باشلاشنى بىلمەي تۇرغىنىمىز كۆرۈنۈپ تۇرۇدىغۇ. قىرغىزدا نومۇس-مەرتلىك دېگەندىن قىلچە قالماي، بىراقلا خوجايىنغا بېرىلگەن قولونغا ئوخشاش بولۇپ قالدىقمۇ؟ ۋادەرىغا!
ئەگەر شۇنداق بولۇپ كېتىۋەرسە قانداق قىلىپ ياشلىرىمىزبىزدىن ئۈلگە ئالسۇن. ئورت دا (OPT) پۇلەچودىس قىلسا بىزمۇ «ئاجايىپ دالا» قىلىپ. ئۇلار تېلېۋىزور ئۈچرىشىش ئۇتكەزسە بىزمۇ ئۇلارنى دوراپ بىر ئايغا يەتمەيلا. بىزمۇئاشۇنداق پروگراممىا چىقىرىۋالدۇق. يۈز كۆزنى مايمۇندەك بويىۋېلىپ خۇددى شەيتاندەك ئويىغا كەلگەننى چىقراپ ۋاقىرسا بىزنىڭ ياشلىرىمىزمۇ ئەشۇنداق ناخشا ئېيتامدۇ. هويانىش قىلىپ ئادەملەرنى دورايدىغان مايمۇنلاردەك بولۇپ قالغان ئوخشايمىز. يېقىندىلا بىشكەكنىڭ 100 يىللىق مەر-كىسىنى ئۆتكۈزۈۋاتقاندا توپ-توپ بولۇپ باش كۆزنى مايمۇندەك بويىۋالغان قىرغىزدىن تارتىپ ياۋايى ئادەملەرنىڭ كىيىملىرىنى ئەچچە مىڭ تۇرلۈك كىيىم كىيىۋالغان ياشلار ئۇتۇپ تۇردى. مىكرا-فوندىن بىرەر ئۇن چىقىشىغىلا خۇددى ياۋايى هىندىيىستلاردەك ياكى شىمالى مۇز دېڭىز تەرىپىدە بوغا باققان ئەلدەك. ئىش قىلىپ هايت-هۇيت دەپ چوقان چىقىرىپ، ۋاقىراپ-جاقىرغان ياۋايى چىقىراشلارغا قوشۇلۇپ ۋاقىراپ كېتىپ بارغانلارنى كۆرگۈنۈڭدە بوغۇلۇپ جېنىڭ چىقىدۇ. ئەگەر مىكرافوندىن دىكتور ئاندا-ساندا بىشكېك توغرۇلۇق بىرەر نەرسىلەرنى دەپ تۇرمىغاندا، تېلېۋىزور كۆرۈۋاتقان ئادەملەر «بۇ بىشكېك ئەمەسقۇ، مېك-سىكىمۇ ياكى جەنۇبى ئامېرىكىنىڭ بىر يېرىمۇ، يا ئاۋستىرالىيەدە بولۇۋاتقان مەر-كىمۇ» دەپ ئويلاپ قالىدۇ كىشى.
ئەمدى هېلىقى مەردلىگىمىزنى ئېيتاي. ماناس بوۋىمىز قانچە- قانچە يەرلەرنى بېسىپ ئالغاندا ساپ ئۆز ئېلىنى قىرىپ كەلگەن دۈشمەنلەرگە مەرتلىك قىلىپ كەچۈرۈۋەتكەن ئىكەن. هەتتا ئېغى قۇدا چۈشۈپ تۇققان بولۇۋالدىكەن قىرغىزدا «ئاتاڭنى ئۆلتەرگەنگە ئاتاڭنى بەر» دېگەن گەپ بار. ئۇلار قانداق ئەقىللىق. قانداق دانىشمەن بولغان هە. دۈشمەنلىرىنى تۇققان قىلىپ ئېلىش نىمە دېگەن زور ئىش بۇ؟ خەپ شۇلارنىڭ ئەۋرىلىرى بولغان بىزلەر نىمە بولۇپ كەتتۇق! ئېغى تۇنۇگۈنلا ئاتا-بوۋىلىرىمىز قېچىپ خىتايغا بارغاندا. شۇ يەردىكى مۇسۇلمان-لارنىڭ ياردىمىنى ئاز-تولا كۆرمىگەن-مىدى. ئۇ چاغدا شۇلار بىزگە ياردەم بەر-مىگەنمىدى؟ ئەمدى كېلىپ بىزنىڭ «باتۇرلىرىمىز» يىرق يەردىن بىر تاپانچا تېپىپ ئېلىپ ئەشۇ ئۇيغۇرلارنىڭ ئىككى-ئۈچ ژىگىتىنى 8 ئايدىن بېرى قاماپ قويۇش نىمە دېگەن ئۇيات، ئابرويسىزلىق. بىزنىڭ نوردېن مۇكاپات ئالمەن دېگەن تانسىقبايېۋلارغا بارىكاللا! بىزدەك باتۇر-لارغا بىچارە بولغان خەلىققە خورلۇق كۆرسۈتۈش قالدىمۇ؟ ئەگەر نوچى بولسا ئۇ-لار 700 تونىنا قورال-ياراقنى توشىغانلارغا كۈچىگىلارنى كۆرسۈتۈگىلار چۇ! پايپاسلاپ يۈرۈپ، ئۆزۈڭلار شۇ قورالنى ئېلىپ كېلىپ قولغا چۈشۈپ قالدى قىلىپ. ئۇياقتا چېپىپ. بۇ ياقتا چېپىپ جىنايەت-چىلەرنى ئىزدىمەك تورغاي نىمە قىلىشىڭ-لارنى بىلەلمەي يۈرۈسلەرغۇ، باتۇرلىرىم! ئۆرگۈلۈپ كېتەيلەر زادى قانداق خەلىق بولۇپ كېتىپ بارىمىز. قازاقىستانغا بارساق پوشتەك چالدىغان مىلىتسىيەبانا تېپىپ پۇلىمىزنى ئالىدۇ. بۇ يەرگە كەلسەك بىز-نىڭ گايلىرىمىز ئۇلارنى تونۇيدىكەنمىش. بۇ قانداق ئەدەپ قانداق مۇسۇلمانچىلىق زادى. بۇرۇن ئاتا-بوۋىلىرىمىز يولۇچى مۇساپىرلارنى كۆرسە يېڭى ئات مىنى-دۇرۇپ يولغا سېلىپ قويۇدىكەن. بىز نىمە بولۇپ كېتىۋاتىمىز؟ ئېغى ئەكىچە بۆزەك قىلىپ بۇلاپ-تالاپ خورلۇق كۆرسۈتۈپ يولغاسالغىنىمىز نېمىسى؟ بۇ رەسۋاچىلىق بولماي نىمە؟ بۇنىڭدىن ئوشۇق چاكىنىلىق ئەقىلسىزلىق بولامدۇ زادى؟ ئەمدى مېنىڭ دەيدىغىنىم. كىم بىلىدۇ، ئۇنى خۇدا كۆرسەتمىسۇن بالا-قازا كېلىپ بىرەر تەرەپلەرگە قېچىپ بېرىپ قالساق. بىزنىڭ باللىرىمىز قاماقتا ئېلىپ، يىرق يەردىن بانا تېپىپ جاهىل-تەرسا بۇلگۈنچى ياكى بەزى باشقا نەرسىلەرنى دەپ بۆهتان چاپلاپ خار قىلماسلىقى ئۈچۈن پۈتۈن قىرغىزنى ئۇياقتا قويماي. ماۋۇ ئۇيغۇر باللىرىنى چىقىرىۋېتىڭلار رىچۇ. ئەگەر ئامېرىكىلىق ياكى ئەنگلىيەلىكنى تاپانچا ئەمەس، پولىموت بىلەن تۇتۇپ ئالساڭلار نىمە قىلاتتىڭلار كى؟ راستىنى ئېيتسام، بىر كۈن ئەمەس بەش مىنۇتمۇ قاماپ قويالماتتىڭلارغۇ. ئەگەر ئۇلاردىن قورقساڭلار، بىر مەرتلىك قىلىپ چەتئەلگە بولسىمۇ چىقىرۋېتىڭلا رىچۇ بەرگە تاپقۇرلار!

ئاۋتور: جىرغالباي ئىسرائىلوۋ
قىرغىزچىدىن تەرجىمە قىلغۇچى
ن. قەمبىرى.

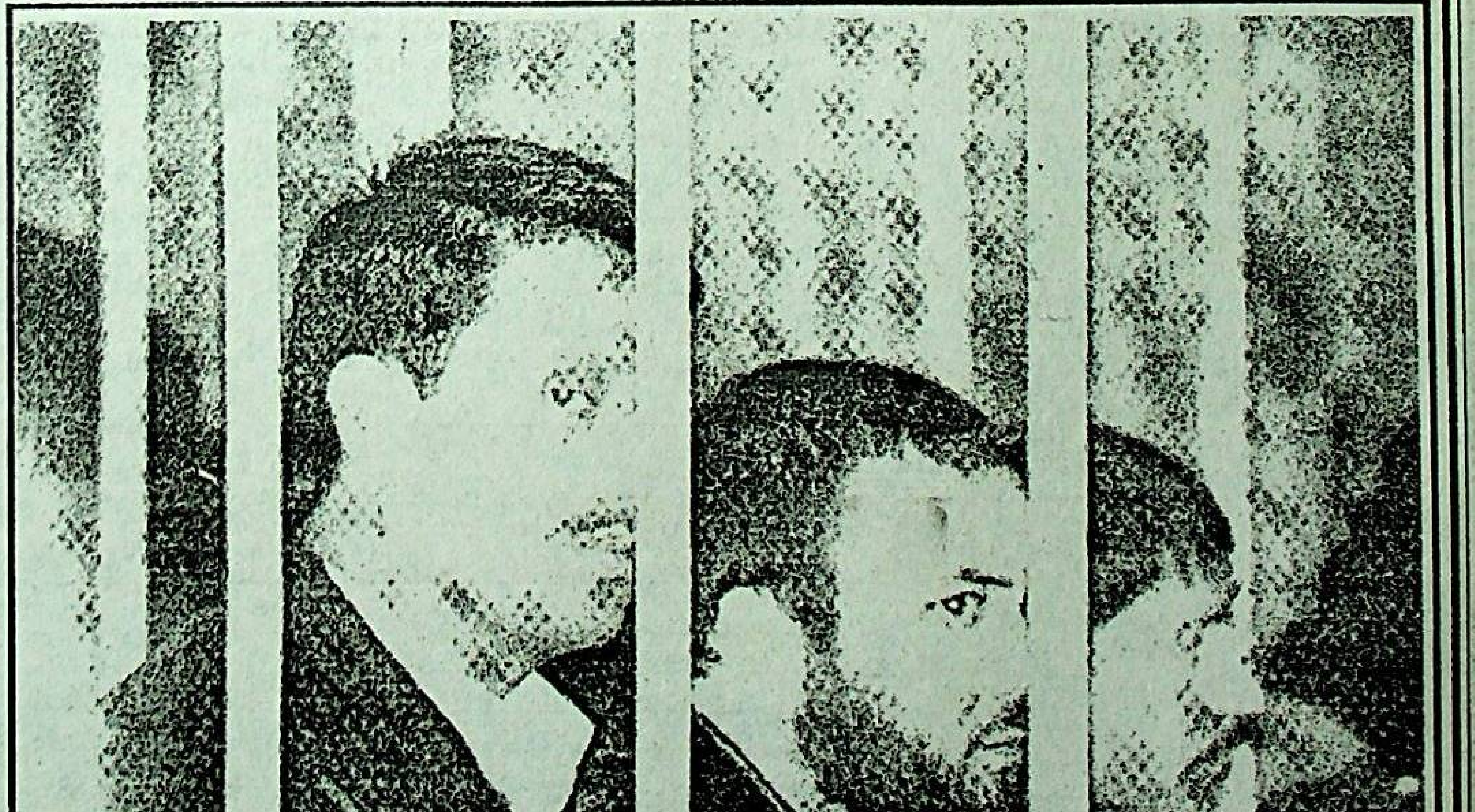

تەبرىكلەيمىز

ئاتاقلىق يازغۇچى، ژۇرنالىست
ئالىمجان باۋۇدۇن 50 ياشتا

هۆرمەتلىك دوستىمىز كەس-پىداشىمىز ئالىمجان 50 ياشلىق خوشاللىق بايرام كۈنىڭىز بىلەن بىز قىرغىزىستاندىكى دوست-ئاغىنىلىرىڭىز چىن دىلىمىزدىن سىزگە سالامەتلىك بەخت-سائادەت. ئۇزۇن ئۆمۈر، ئائىلىڭىزگە ئىناقلىق، خاتىرجەملىك. ئىشىڭىزغا ئۇتۇق، قەلىمىڭىزگە قۇۋۋەت. تالانتىڭىزغا يېڭى ئىلهام تىلەيمىز.
سىز بىلەن بىرگە ئۆتكەن دوستلۇق هاياتىمىز دىن پەخىرلىنىمىز ۋە دوستلىقىمىزنىڭ كېلەچەككە پارلاق ئىستىقبال تىلەيمىز! سىزگە ئامەت، سىزگە سالامەتلىك سىزگە خوشاللىق مەڭگۇ يار بولسۇن!

قىرغىزىستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ جۇمهۇرىيەتلىك "ئىتتىپاق" جەمئىيىتى ۋە "ئىتتىپاق" گېزىتى تەھرىراتىدىن.

خوش خەۋەر

«يىپەك يولىدىكى مەرۋايىتلەر» دېگەن نام بىلەن ئانا ۋەتەندىن كەلگەن بىر قىسىم داڭلىق ئارتىستلار كونسېرت قويىدۇ.
ئارتىستلار: ئومەرجان ئالىم، پەرىدە مامۇت، ياقۇپ ياقۇپ، تۇداخۇن قىزىقچى قاتارلىقلار.
ۋاقتى: 98 - 16 - دېكابر سائەت 4 دە
ئورنى: فىلورمونىيە كلۇبىدا
بىلەت باهاسى: 100 - 70 سوم
تېلېفون: 62-22-21 : 75-52-29

قىسقا خەۋەرلەر

1998-يىلى 12-نويابر «شەرقى تۈركىستان جۇمهۇرىيىتى»نىڭ 54 يىللىق ۋە «شەرقى تۈركىستان ئىسلام جۇمهۇر يىتى» نىڭ 65 يىللىق خاتىرە كۈنىگە لېبېدىنوۋكا مەدەنىيەت زالىدا «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى تەۋەسىدىكى يېڭىدىن قۇرۇلغان «ئۇمۇت» ئانسامبىلىنىڭ ئىجراسىدا مەخسۇس سەنئەت كېچىلىكى ئۆتكۈزۈلدى. سەنئەتكارلارنىڭ يېڭىدىن تەييارلىغان نومېرلىرى كەڭ تاماشىبىنلارنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشتى. «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى نىغمەت هاجى، «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى ئاقساقاللار كېڭىشىنىڭ رەئىسى سۇلتان ئاكا قاتارلىقلار تەبرىك سۆزى قىلدى.

13-نويابر كەچتە ئىلزات ئابباس كافىسىدا شەرقى تۈركىستان مىللى ئىنقىلاۋىغا قاتناشقان ئۇرۇش قەهر-ىمانلىرى ۋە بىرقىسىم مۇناسىۋەتلىك مېهمانلاردىن بولۇپ 40 نەپەر كىشىگە زىياپەت بېرىلدى. زىياپەتنى «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى نىغمەت هاجى ئۆز راسخودى بىلەن ئۆتكۈزدى ۋە ئۆز راسخودى بىلەن 25 نەپەر ئۇرۇش قەهرىمانىغا هەربىرىگە 100 سوم پۇل. بىر پارچىدىن «مۇستەقىللىق كۈرىشى» ناملىق كىتاپ مۇكاپات بەردى.

24-نويابردىن باشلاپ چوڭ ئوبلاستلىق سوتتا بۇندىن 8 ئاي بۇرۇن «ۋاهابىلار» دېگەن بانا بىلەن قولغا ئېلىنغان قاسارچى جالال مەخمۇت، گۈلى دىلاۋەر، قۇربان ياسىن، قاتارلىق 3 نەپەر ئۇيغۇر پەرزەندىنىڭ ئوچۇق سوتى باشلاندى. سوتقا قاتنىشىۋاتقان ئۇيغۇر جامائىتى هەر خىل مەزمۇندىكى لوزۇنكا ۋە ۋىۋىسكىلارنى كۆتۈرۈپ، سوتنىڭ ئادالەتلىك بولىشىنى ئۈمۈت قىلىپ تەرتىپلىك ئولتاردى. سوت داۋاملاشماقتا.

Главный редактор А. Халимов
Тех. редактор Т. Ибрагимова
Верстка: Т. Ибрагимовой
Свидетельство о регистрации № 004433

Учредитель: Общество уйгуров Кыргызстана "Иттипак"
Номер набран в издательском центре "Иттипак", отпечатан в типографии газеты "PLUS" тираж 1500 экз.

مۇھەررىر: ئا. هەلىموۋ تېلېفون: 22-83-14 66-40-04
گېزىت 1994 -ژىلى مارت ئېيىدىن باشلاپ چىقىۋاتىدۇ.
گېزىتتىن مەنبەسى ئېلىنمىغان ماقالىلار ئۈچۈن مۇئەللىپلەر جاۋاپكار. ماقالىلار قايتۇرۇلمايدۇ ۋە ئەسلىگە قايتۇرۇلمايدۇ هەم جاۋاپ بېرىلمەيدۇ.

ئىتتىپاق

ئانا ۋەتەن – ئالتۇن دىيار

ئانا ۋەتىنىمىز شەرقى تۈركىستان، ھەقىقەتەن بايلىققا تولغان ئالتۇن دىيار، ۋەتىنىمىزنىڭ ھەر زەررە تۇپرىقى – بىر مىسقال ئالتۇن دىسەك ھەرگىزمۇ مۇبالىغە كەتمەيدۇ، ئەلۋەتتە!

ھۆرمەتلىك ۋەتەنداش، سىز بۇ "بايلىق" دىگەن ئابستراكت ئۇقۇمنى زادى قانداق چۈشىنىسىز؟ ئاللاھتائالا بۇ زېمىننى ئۇيغۇرلارغا ئاتا قىلغان چاغدا بىز ئۇيغۇرلارغا تەقسىم قىلىپ بەرگەن بايلىق زادى قانچىلىك؟ ... ئىنسانى غورۇر، ۋىجداننى يوقاتقان «ئۆز نەپسىنىڭ قۇللىرى» ئۆزلىرىنىڭ بايلىقى توغرىسىدا گۇرۇلگەن «ئاخبارات»لارنى يېزىشىپ قىزىل خىتاينىڭ سىياسى مۇددىئاسى ئۈچۈن ھەق – ناھەقنى ئالماشتۇرۇشقان قىلمىشىدۇر.

تۆۋەندە مەن ۋەتىنىمىزنىڭ بايلىق ھەققىدە ئۆزۈم بىۋاستە ئىگىلىگەن ماتېرىياللارغا ئاساسەن رەتلەپ چىققان ئاتالغۇ پېكرلىرىمنى ئوقۇرمەنلەرنىڭ ھوزۇرىغا تونۇشتۇرۇپ ئۆتىمەن.

1. تۇرپان ۋىلايىتى

«تۇرپان» دىگەن سۆزنىڭ "بايتەخت، مۇنبەت دىيار، ئەتلەشەن ... " دىگەن مەنىلىرى بار. تۇرپان ۋىلايىتى – تۇرپان شەھىرى، توقسۇن ناھىيىسى، پىچان ناھىيىسى قاتارلىق ناھىيىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

تۇرپان ۋىلايىتىنىڭ يەر كۆلىمى 69700 كۋادرات كىلومېتىر بولۇپ پۈتۈن شەرقى تۈركىستان يەر كۆلىمىنىڭ 1/25 گە توغرا كېلىدۇ. شۇنداقلا بىر تۇرپان ۋىلايىتى 3 پارچە ئىسرائىلىيەگە 2 پارچە ئالبانىيەگە تەڭ. نوپۇسى بولسا 500 مىڭدىن ئارتۇق بولۇپ، تۇرپان ۋىلايىتىدە ئۇيغۇرلار 90% نى ئىگىلەيدۇ. تۇرپان ۋىلايىتىنىڭ تەبىئى بايلىقى ناھايىتى مول بولۇپ، نېفت، ئالتۇن، كان بايلىقى، ئىقتىسادى زىرائەت، خىمىيۇئى خام ئەشيالار، ئۈزۈم ۋە پاختا قاتارلىقلار ئاساسى ئورۇندا تۇرىدۇ. تۇرپاننىڭ ئۇزۇن تاللىق پاختىسى دۇنياغا داڭلىق. بۈگۈنكى تۇرپان قىزىل خىتاينىڭ پاختا بازىسىغا ئايلاندۇرۇلغان بولۇپ قىزىل خىتاينىڭ پاختا ئىشلەپ چىقىرىش ئومۇمى مىقدارىنىڭ 95% نى ئىگىلەيدۇ. 1991 – يىلى 21000 توننا پاختا خىتايغا يۆتكەپ كېتىلگەن. مۇشۇ بىر يىلدا يۆتكەپ كېتىلگەن قوشۇمچە بايلىقلاردىن 165000 توننا ئۈزۈم، 47000 توننا كۆكتات، 10000 توننىلىق سۈپەتلىك ئۈنۇم قاتارلىقلار بار. ئەگەر مۇشۇ يىلى دېھقانلارنىڭ كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان يىللىق دارامىتى ئارانلا 120 دوللار بولغان، يەنى سوتكىسىغا 15 سانتىت ئەمگەك قىلغان بىچارە دېھقانلارنىڭ ئايلىق دارامىتى 10 دوللار بولغان! بۇ خىيانەتچى قىزىل خىتاي مەتبۇئاتلىرى «پاراۋانلىق ... دېھقانلار بىر يىلدا 120 دوللار دارامەت يۇشۇپ تۇتتى...» دەپ ئالاھىدە يېزىشقان. تۇرپاننىڭ ئالى سۈپەتلىك ئۈزۈم بىلەن كىشمىش ئىشلەپچىقىرىش مىقتارى پۈتۈن خىتاي مەملىكەتلىك ئىشلەپچىقىرىش مىقتارىنىڭ 75% نى ئىگىللەيدۇ.

تۇرپان ۋىلايىتىنىڭ كۆمۈر كان زاپىسى ناھايىتى مول. پىچان ناھىيىسىنىڭ ئۆزىدە 65 مىللىارد توننا ئەلا سۈپەتلىك كۆمۈر زاپىسى بار. بۇنى ئەڭ ئاز ھېسابلىغاندىمۇ 325 مىللىارد دوللار بولىدۇ. بۇ يەر ھازىر دۇنيادىكى 10 چوڭ كۆمۈر زاپىسىنىڭ بىرى. ئەگەر ھەر يىلى 200 مىلليون توننىدىن كۆمۈر ئىشلەتسىلىمۇ بولسا 350 يىلدا بۇ كۆمۈرنى قېزىپ تۈگەتكىلى بولىدۇ...! پىچان ناھىيىسىدە يەنە 100 توننىدىن ئارتۇق ئەلا سۈپەتلىك ئالتۇن كان زاپىسى بار. بۇنى كام ھېساپ قىلغاندىمۇ 10 مىللىارددىن ئارتۇق دوللار دىگەن گەپ.

پىچان ناھىيىسىدە بۇندىن باشقا 240 مىلليون توننا ئەلا سۈپەتلىك تۆمۈر كان زاپىسى بار. بۇنى ھېساپلىغاندا 12 مىللىارد دوللار بولىدۇ. ئەگەر ھەر يىلى بىر مىلليون توننىدىن تۆمۈر تاۋلاپ ئىشلىتىلسە 240 يىل كېتىدۇ؟!

تۇرپاندا «ئايدىڭ كۆل» دىگەن سېھىرلىك بىر كۆل بار. بۇ كۆلدىكى پەقەت تۇز بىلەن سودىيۇم سۇلفات (قەغەز، ئەينەك چاق – چۆق ئىشلەشكە ئىشلىتىدۇ) زاپىسى 300 مىلليون توننا بولۇپ، ئەڭ ئاز ھېساپلىغاندىمۇ 150 مىللىارد دوللار بولىدۇ. بۇ شۇنداقلا خىمىيە سانائىتىنىڭ پۈتمەس – تۈگىمەس خام ئەشيا ئامبىرىدۇر.

قىزىل خىتاي ئەسلىدىكى «جۇڭگو خەلق ئازاتلىق ئارمىيىسى»نىڭ 6 – جۇن، 16 – دىۋىزىيىسىنى «221 – پولك» دىگەن نام بىلەن تۇرپانغا ئورۇنلاشتۇرغان بولۇپ، بۇ پولك تۇرپان بايلىقىنى تالان – تاراج قىلىشتا 40 نەچچە يىلدىن بۇيان تۈزۈپلىك رول ئويناپ كەلمەكتە. كىشىنىڭ دىققىتىنى ئەڭ تارتىدىغان مەسىلە نېفت مەسىلىسى.

1) تۇرپان – قۇمۇل نېفتلىكى: كۆلىمى 48000 كۋادرات كىلومېتىر، يەنى بۇ كۇۋەيت نېفتلىكىنىڭ 2.5 ھەسسىگە تەڭ. نېفت زاپىسى 3 مىللىارد توننا. بۇنى ئاز ھېساپلىغاندىمۇ 75 مىللىارد دوللار بولىدۇ. قىزىل خىتاي بۇ نېفتلىكتىن يىلىغا بىر مىلليون توننا ساپ نېفت ئالماقتا.

2) پىچان نېفتلىكى: نېفت زاپىسى 50 مىلليون توننا. يەنى 250 مىلليون دوللار دىگەن گەپ. بۇ نېفتلىكتىن قىزىل خىتاينىڭ 6052 – نومۇرلۇق قۇدۇق قېزىش ئەترىتى ھەر يىلى بىر مىلليون توننا ساپ نېفت ئالماقتا.

3) يىراق كۆل نېفتلىكى: نېفت زاپىسى ئېنىق ئەمەس، لېكىن قىزىل خىتاينىڭ 32638 – نومۇرلۇق قۇدۇق قېزىش ئەترىتى يىلىغا بىر مىلليون توننىدىن ساپ نېفت ئالماقتا.

4) يۇلىڭ نېفتلىكى: نېفت زاپىسى 15 مىللىارد توننا. يەنى بۇنى كەم ھېساپلىغاندا 375 مىللىارد دوللار دىگەن گەپ. بۇ نېفتلىكتىن قىزىل خىتاينىڭ 32757 – نومۇرلۇق قۇدۇق قېزىش ئەترىتى يىلىغا بىر مىلليون توننىدىن ساپ نېفت ئالماقتا.

5) ۋىنجىسەنىڭ نېفتلىكى: نېفت زاپىسى ئېنىق ئەمەس، قىزىل خىتاينىڭ 32632 – نومۇرلۇق قۇدۇق قېزىش ئەترىتى يىلىغا بىر مىلليون توننىدىن ساپ نېفت ئالماقتا. نېفتنىڭ ئىشلەپچىقىرىش تەننەرقى ھەر توننىسى 0.50 دوللار بولىدۇ.

قىزىل خىتاي بۇ نېفتلىكلەرنى ئۆزلىرى تالان – تاراج قىلغاننىڭ سىرتىدا چەتئەللەردىن خېرىدار چاقىرىپ 1987 – يىلدىن باشلاپ 24 مەملىكەتتىن كەلگەن نېفت سودىگەرلىرى ئۆزلىرى سېتىۋالغان 138 قۇدۇقنىڭ ھەر بىرىسىدىن يىلىغا 2 مىلليون توننا ساپ نېفت ئالماقتا.

قىزىل خىتاي ھۆكۈمىتى شەرقى تۈركىستاننىڭ جۈملىدىن تۇرپاننىڭ بايلىقىنى ئومۇميۈزلۈك تالان – تاراج قىلىش ئۈچۈن ھەر خىل شەكىل، ھەر خىل ۋاستىلەر ئارقىلىق ئومۇمى ھۇجۇمنى باشلىۋەتتى. 1990 – يىلى قىزىل خىتاي ھۆكۈمىتى «تۇرپان ئۈزۈم بايرىمى» نى تەسىس قىلدى. بۇ 1 – قېتىملىق بايرامغا 2000 دىن ئارتۇق «چەتئەللىك» قاتناشقان بولۇپ، ئاتالمىش «چەتئەللىك» دىگەنلىرىنىڭ 80% تىن كۆپرەكى ماھىيەتتە ئىقتىسادى تالان – تاراج ئۈچۈن «مەقسەتلىك» تەكلىپ قىلىنغان قىزىل خىتاينىڭ مەنپەئەتدار قانداش ساداقەتمەنلىرىدۇر. دىمەك، بۇ قېتىمقى «ئۈزۈم بايرىمى»دا تۈزۈلگەن سودا كېلىشىملىرىنىڭ ئومۇمى سوممىسى بىر مىلليون دوللارغا يېقىنلاشقان.

2 – قېتىملىق ئۈزۈم بايرىمىدىكى سودا كېلىشىملىرىنىڭ ئومۇمى سوممىسى 1.200000 دوللار بولغان.

3 – قېتىملىق ئۈزۈم بايرىمىدىكى سودا كېلىشىملىرىنىڭ ئومۇمى سوممىسى 240.000.000 دوللار بولغان.

خوش، ئەندى كىچىككىنە قىستۇرماقىلىشىمغا رۇخسەت قىلغايسىلەر. دۇنيادىكى ئەڭ چوڭ بانكا – ئامېرىكا شىتاتى بانكىسى بولۇپ ئومۇمى سەرمايىسى 758 مىللىارد دوللار. ئەندى تۇرپاندىكى نېفت بايلىقىنى ئەڭ ئاز، ئەڭ يۈزەكى ھېساپلىساق، 937 مىللىارد دوللار. دىمەك تۇرپاندا دۇنيادىكى ئەڭ زور بانكا تالان – تاراج ئاستىدا ياتىدۇ دىگەن گەپ. مۇشۇ قەدەر بايلىقنىڭ سۇدەك ئېقىپ كېتىۋاتقانلىقىنى چۈشەنمىگەن بىر قىسىم كىشىلىرىمىزنىڭ نەچچە يۈز مېتىر ئەسكى لاتىنى تالىشىپ ئىنسانغا، شۇنداقلا مۇسۇلمانغا خاس بولمىغان پەسكەشلىكلەرنى قىلمىشى قەلبىمنى تىلغاندەك ئازاپلايدۇ. ئەركە ئېلەيلى: قىزىل خىتاي ھۆكۈمىتى تۇرپاننىڭ بايلىقىنى كۆپلەپ ئېلىش، تېز – تېز ئېلىش ئۈچۈن قوش رېلىسلىق تۆمۈر يول ياسىدى ۋە يۇقۇرى سۈرئەتلىك ئاسفالت يول ياسىدى. بۇنىڭ بىلەن يۈك توشۇش سۈرئىتىنى بۇرۇنقىدىن 5 ھەسسە ئاشۇردى. قىسقىسى «ۋەتەنگە تۆھپە» دىگەن ۋۇيۇسىنى پىشانىگە ئېسىۋالغان پويىز، قوش رېلىستا، سوتكىسىغا بىر قېتىمدىن، 36 دىن 72 ۋاگوننى سۆرەپ مال ئىگىسىدىن قاچقان ئوغرىدەك ئالدىراش چاپماقتا...

(ماقالىمىز كېيىنكى سانلاردا داۋاملىشىدۇ)

ئەل ئوغلى

دۇنيادا ئەڭ

دۇنيادىكى نوپۇسى ئەڭ كۆپ 10 دۆلەت

1.	خىتاي	1.180.000.000 ئادەم
2.	ھىندىستان	707.836.000
(3.	سوۋېت ئىتتىپاقى)	267.735.000
4.	ئامېرىكا	230.049.000
5.	ھىندونىزىيە	154.339.000
6.	برازىلىيە	124.815.000
7.	ياپونىيە	117.711.000
8.	ئانگولا	90.680.000
9.	پاكىستان	90.439.000
10.	نىگىرىيە	79.682.000

دۇنيادىكى 10 چوڭ بانكا

1. ئامېرىكىدىكى ئامېرىكا شىتاتى بانكىسى دۇنيادىكى ئەڭ چوڭ بانكا بولۇپ، سەرمايىسى 758 مىللىارد دوللار.
2. گرانلاندىيە بانكىسى، سەرمايىسى 749 مىللىارد دوللار، 3، 4، 5، 6 – فرانسىيە بانكىلىرى بولۇپ، مەبلىغى 700 – 600 مىللىارد دوللار. 7 – سى ئامېرىكىنىڭ فاچى بانكىسى 8 – سى گېرمانىيىنىڭ قېرىسنا بانكىسى، 9 – سى ياپونىيىنىڭ دايى بانكىسى، 10 – سى ئامېرىكىنىڭ ماخا دۇن بانكىسى.

دۇنيادىكى 10 چوڭ باي دۆلەت

ھەر بىر ئادەمنىڭ كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان يىللىق ئوتتۇرا ھال كىرىمى.

① ئەرەپ بىرلەشمە خەلىپىلىكى 19120 دوللار ② برۇنىي 17580. ③ لىچتېنشتىن 16900. ④ ئامېرىكا 16400. ⑤ شۋېتسارىيە 16300. ⑥ قاتار 15980. ⑦ كۇۋەيت 14270. ⑧ نورۋېگىيە 13890. ⑨ كانادا 13670. ⑩ لۇكسېمبۇرگ 13380

دۇنيادىكى 10 چوڭ دىن

1) ئىسلام دىنى.
2) خرىستىئان دىنى
3) بۇددا دىنى
4) يەھۇدى دىنى
5) ھىندى دىنى
6) بىراھمان دىنى
7) مانى دىنى
8) زارىيا – ئاستىر دىنى
9) قەدىمكى بابىلون دىنى
10) قەدىمكى مىسىر دىنى.

بىزدە نىمە كەم؟

ۋىيۇملۇك ئانا ۋەتىنىمىز شەرقى تۈركىستان ئاللانىڭ قۇدرىتى بىلەن پەقەت بىزگىلا ئاتاپ بېرىلگەن مۇقەددەس، مۇنبەت زېمىن، بايلىقى مول زېمىن، توققۇزى تەل زېمىن. بۈگۈنكى كۈندە شەرقى تۈركىستاننى ئەدەبى جەھەتتىن ئۆزۈكنىڭ كۆزى دىسەك، سىياسى جەھەتتىن 21 – ئەسىردىكى دۇنيا ستراتېگىيىسىنىڭ مەركىزى نۇقتىسى دىيىشكە تامامەن مۇمكىن. چۈنكى تۆۋەندىكى ئانالىزىمىز يۇقارقى سۆزىمىزنى ئىسپاتلاپ بېرەلەيدۇ. بۇ سېلىشتۇرمىنى كۆرۈڭ:

ئانا ۋەتىنىمىز شەرقى تۈركىستاننىڭ يەر كۆلىمى: 7 پارچە ئەنگىلىيەگە، 5 پارچە ياپونىيەگە، 3000 پارچە بەھرەينگە، 1.5 پارچە ئىرانغا، 2.5 پارچە تۈركىيەگە، 128 پارچە ئىسرائىلىيەگە، 4 پارچە ئىراققا، 3 پارچە ئافغانىستانغا، 110 پارچە كۇۋەيتكە، 2.5 پارچە پاكىستانغا، 4 پارچە فرانسىيەگە، 6 پارچە پولشاغا، 19 پارچە ۋېنگرىيەگە، 54 پارچە ئالبانىيەگە، 5 پارچە گېرمانىيەگە، 13 پارچە تاجىكىستانغا، 9 پارچە قىرغىزىستانغا، 4.5 پارچە ئۆزبېكىستانغا، 19 پارچە ئەزەربەيجانغا، 4 پارچە تۈركمەنىستانغا، 112 پارچە چېچەنىستانغا... تەڭ! ۋىجدان بىلەن ئويلاپ كۆرسەك بىز بۈگۈن نىمىگە تەڭ؟ ئەگەر قوپال كەتمىسە، راستىنى ئېيتسام ھەممىمىز ئۆلگە تەڭ...!؟ چۈنكى ئابدۇقادىر داموللام، مەمتىلى ئەپەندىم، ل. مۇتەللىپ ۋە ئابدۇخالىق ئۇيغۇر...غا ئوخشاش كۆيلىگەن ۋەتەنپەرۋەر، خەلقپەرۋەر، ئىلغار زاتلىرىمىز 60 – 70 يىل ھەتتاكى 100 يىللار بۇرۇن «ئويغان» خەلقىم دەپ خىتاب قىلىپ، ئەزىز جانلىرىدىن ئايرىلغان بولسىمۇ بۈگۈنكىچە ھېچبىرەكىس سادا قايتۇرمىدى يەنىلا شېرىن غەپلەت ئۇيقۇسىدا ياتقانلىقىمىز كىشىنى ھەممىمىز ئۆلگە تەڭ دىيىشكە مەجبۇر قىلىدۇ.

ئاللاھ بىزگە شۇنچە زېمىننى، شۇنچە بايلىقنى ۋە شۇنچە پۇرسەتنى ئاتا قىلىپ، پەقەت جۈرئەت بىلەن ھەركەتنى ئىمانىمىز ۋە ئىرادىمىزگە سىناق قالدۇردى. ئەشۇ مەنىدىن ئۆزىمىزنى تەكشۈرۈپ كۆرسەك نەقەدەر ساپاسىز، نەقەدەر جۈرئەتسىز، نەقەدەر مەدەنىيەتسىز ۋە نەقەدەر ئۆز قەدرىمىزنى بىلمەيدىغان مەخلۇق سۈپەت بىر مىللەتكە ئايلىنىپ قېلىۋاتقانلىقىمىزنى كۆرەلەيمىز.

دۇنيادا ھەر قانداق بىر مىللەت، مىللەت سۈپىتى بىلەن ئۆز مىللى سېزىمىنى يوقاتسا ۋە ئۆز مىللى تەقدىرى ئۈستىدە ئويلانمىسا، مۇقەررەركى ئۇ مىللەتنىڭ تەقدىرى زاۋالىققا يۈزلەنگەنلىكتىن دېرەك بېرىدۇ. مۇقەددەس زېمىنىمىزنىڭ 5 تىن بىرىگە تەڭ بولغان گېرمانىيە بۈگۈنكى دۇنيا سەھنىسىدە مەيلى تەبىئى پەنلەر تۈرى بويىچە بولسۇن مەيلى ئىجتىمائى پەنلەر تۈرى بويىچە بولسۇن ئەڭ ئالدىنقى قاتاردا كېتىۋاتىدۇ، دۇنياغا داڭقى كەتكەن چېچەنلەرنىڭ زېمىنى بىزنىڭ مۇقەددەس زېمىنىمىزنىڭ 112 دىن بىرىگە. نوپۇسىمىز بىزنىڭ نوپۇسىمىزنىڭ 43 تىن بىرىگە تەڭ. ئەمما، ئۇلارنىڭ ئىمانى، ئۇلارنىڭ جاسارىتى، ئۇلارنىڭ ئىرادىسى نىمىگە تەڭ؟! يۇقارقى سانلىق مەلۇماتلاردىن خۇلاسە شۇكى دۇنيادىكى ھەر قانداق ئىنقىلاپتا زېمىننىڭ كەڭلىكى، ئادەمنىڭ كۆپلىكى ئاساسىي ئامىل ئەمەس، بەلكى ئىمانىنىڭ ھەقلىقى، ئىرادىنىڭ چىڭلىقى، ئۈمۈتنىڭ چوڭقۇرلىقى ۋە ئىشەنچىنىڭ مۇستەھكەملىكى ئاساسىي ئامىل.

ئۇنداقتا ئۆۋەتتە بىزدە نىمە كام؟

بىزدە كەم نەرسىلەر ناھايىتى كۆپ. ئالدى بىلەن بىزدە «مەن خەلقىم ئۈچۈن، ۋەتىنىم ئۈچۈن نىمە قىلىپ بەردىم» دىگەن سوئال كەم ۋە ئەڭ مۇھىمى ئەمەلىي ھەركەت كەم. ئۆز مىللى ۋۇجۇدىمىزدىكى مەنىۋى جاراھەتلەرنى كۆرەلەيدىغان كۆز كەم ۋە بۇ جاراھەتلەرنى تازىلايدىغان جۈرئەتلىك قول كەم. مىللى خورلۇق، مىللى زۇلۇم، قۇللۇق ۋە ئېزىلىشكە قارشى ئىسيانكارلىق كەم. ئۆزىمىزنىڭ مەنىۋى دۇنياسىدىكى جۇشكۇنلۇك، ئۈمۈتسىزلىك، جۈرئەتسىزلىك ۋە غايىسىزلىككە قارشى ئىزىم كەم.

بىزدىكى مەنىۋى ئىللەتلەردىن: بىر ئىشقا ئىچى پۇشماسلىق، ۋىجدانى ئازاپلانماسلىق، مىللى مەسئۇلىيەت تۇيغۇسىنىڭ يوقۇلىشى، ۋىجدانسىزلىق، يالغان، سۇئىنى مۇسۇلمانچىلىق بولارغا ياندىشىپ، غەيۋەتخورلۇق، سۇخەنچىلىك، كۆرەلمەسلىك، ئىچى تارلىق، ئۆز ئارا كۆيۈمسىزلىك، ۋىياسىزلىق، چېقىمچىلىق، بۆلگۈنچىلىك، ئىتتىپاقسىزلىق، شۆھرەتپەرەسلىك، ئابرويپەرەسلىك، نادانلىق، بىلىمسىزلىك، كىتاپ ئوقۇماسلىق، خوراپىلىق، ئىلاھىيەتچىلىك ۋە ھاكازا قاتارلىق بىر مىللەتنى زاۋالىققا يۈزلەندۈرىدىغان ئەشەددى، مەنىۋى كېسەللىكلەرنىڭ ئۆز مىللى ۋۇجۇدىمىزدا يامراۋاتقانلىقىدىن ئىبارەت ئوبيېكتىپ ھەقىقەتنى چوڭقۇر ئانالىز بىلەن تونۇپ، ئۇنى ئېتىراپ قىلىش كەم ۋە ئەڭ مۇھىمى بۇ كېسەللىكلەرنىڭ رېتسېپىنى ئىزدەيدىغان ئىستەك كەم شۇنداقلا ئۇنۇملۇك تەدبىر كەم.

يارىتىش، ئاللاھتىن بولسا، يارىلىش بەندىدىن. قانداق يارىلىش پەقەت بەندىلەرنىڭ ئىختىيارىغا بېرىلگەن. ھۆرمەتلىك كىتاپخان، مىنى كەچۈرۈڭ، مەن مىللىتىمنى ئىمانىم بىلەن، ۋىجدانىم بىلەن، جېنىم، تېنىم بىلەن سۆيىمەن. ئۇ كىشالمىسا رەزىل ئىللەت، كۆزلىگەنمەيدىكەن مىللەت. مەن مىللىتىمنى خۇنۇكلاشتۇرماقچى ئەمەسمەن. مىللىتىم ھامان ئەزىز مىللەت، ھامان ئۇلۇغ مىللەت.

ئۇنداقتا بىزدە زادى نىمە كەم؟

غەپلەتلىك ئۇيقۇمىزغا خاتىمە بېرىپ، ئەيبرەتلىك تارىخى ساۋاقلارنى يەكۈنلىمىسەك، ئەتىكى ئاقىۋەت شۇ بولىدۇكى: تارىختا نامى قالغان، ئۆزى يوقالغان، تىرىك مېكىب يەر كەن مۇردىغا تەڭ... بولىمىز ئەگىنچە بىز نىمىگە تەڭ؟ بۈگۈنكى ۋەزىيەت تەقەززاسىدا ھەقىقى مەنىدە «ئويغان»ساق، ئەشۇ مۇقەددەس، ئەشۇ سۆيۈملۈك ئانا ۋەتىنىمىز شەرقى تۈركىستان بىلەن، ئەشۇ بىپايان زېمىنىمىز بىلەن، ئەشۇ چەكسىز بايلىقىمىز بىلەن، ئەشۇ ئىسىل ئۇيغۇرغا خاس پەزىلىتىمىز بىلەن، ئەشۇ ئالەمشۇمۇل مەدەنىيىتىمىز بىلەن مۇتلەقكى جاھاندىكى ئەزىز ۋە ئۇلۇغ بىر مىللەتكە تەڭ.

ئەل ئوغلى